

אחריות אפשרית של "בעל מפעל" ושל קצין בטיחות לגרימת תאונה



עו"ד ואדים סיגל, ממונה בפרקליטות
מחוז דרום (פלילי)

תק' 162 לתקנות התעבורה "אחריות בעל הרכב"

162. (א) בעל הרכב, או מי שהרכב נמצא בשליטתו, לא יורה ולא יניח לנוהג באותו רכב לנהוג בו, להעמידו או להחנותו שלא בהתאם לתקנות, לרבות חוקי עזר, שהותקנו לפי הפקודה.

(ב) כל מקום שהוראות חלק זה מטילות אחריות על נוהג ברכב תחול האחריות גם על בעל הרכב; זולת אם הוכיח בעל הרכב שהעבירה נעשתה בלי ידיעתו והסכמתו או שנקט בכל האמצעים הסבירים כדי למנוע את ביצועה.

דוגמא להטלת חובה ישירה על בעל הרכב – הובלת מטען

85. (א) לא יוביל אדם מטען ברכב או עליו ובעל רכב או מי שהשליטה עליו לא יניח ולא ירשה להוביל מטען ברכב או עליו אלא אם כן מבנה הרכב, על כל חלקיו ואבזריו, מתאים להובלת המטען בבטיחות וכאשר –

דוגמא להטלת חובה על בעל הרכב - תק' 168 בעניין שעות עבודה והמנוחה

מי שבידו השליטה על רכב מנועי מהסוגים המפורטים בתקנת משנה
(א) או על הנוהג רכב מנועי כאמור, לא יניח לנוהג לנהוג אלא בהתאם
להוראות תקנה זו.

דוגמאות להטלת חובה על בעל הרכב – עניין תקינות הרכב

שילוב בין הוראות תק' 162 לבין תק' 27

27. (א) לא ינהג אדם רכב כשהרכב נמצא במצב העלול לסכן עוברי דרך.

(ב) לא ינהג אדם רכב אלא אם מבנהו של הרכב, ציודו, אבזריו, סימונו ונשיאת מטענו הם בהתאם להוראות הפקודה או תקנות אלה, לרבות תנאים בהיתר וברשיון.

(ג) לא ינהג אדם רכב כאשר הרכב במצב השולל מהנהג שליטה בו.

(ד) לא ינהג אדם רכב שבו הוגבלה בכל אופן שהוא, למעט הגבלה זניחה, יכולתו לראות את הדרך והתנועה בה מן השמשה הקדמית של הרכב או האחורית או זו שלצד הנהג או זו שלצד הנוסע במושב הקדמי.

חובות "בעל מפעל" לפי תק' 587ב

(ב) **בעל המפעל** יספק לקצין הבטיחות את כל האמצעים הדרושים למילוי תפקידו ויאפשר לו למלא את תפקידו כיאות לפי הוראות כל דין.

(ג) **בעל המפעל** לא יאפשר נהיגה ברכב מפעל, לנהג שלגביו הודיע לו קצין הבטיחות בכתב כי רישיון הנהיגה שלו אינו בתוקף או שדרגת רישיונו אינה מתאימה לסוג הרכב המופעל במפעל.

(ה) **בעל המפעל** לא יאפשר נהיגה ברכב מפעל, שלגביו הודיע לו קצין הבטיחות בכתב כי קיים בו ליקוי בטיחות המסכן את הבטיחות כאמור בתקנה 587א(ב), שטרם תוקן.

ס' 326 לחוק העונשין "חובת הממונה על דבר שיש בו סכנה"

מי שבאחריותו או בשליטתו נמצא דבר – בין חי ובין דומם, בין נייד ובין נייח - ממין או בתנאים שיש בהם כדי לסכן חיי אדם, בטיחותו או בריאותו אם לא ינהגו זהירות וקפידה בשימוש או בטיפול בו – חובה עליו לנקוט מידה סבירה של זהירות וקפידה למניעת הסכנה, ויראוהו כמי שגרם לתוצאות שבאו על חיי אדם או על בריאותו מחמת שלא קיים את חובתו האמורה.

ס' 309(5) לחוק העונשין

בכל אחד מן המקרים המנויים להלן יראו אדם כאילו גרם למותו של אדם אחר, אף אם מעשהו או מחדלו לא היו הגורם התכוף ולא היו הגורם היחיד למותו של האחר:

(5) מעשהו או מחדלו לא היה גורם מוות, אילולא נצטרף עמו מעשה או מחדל של האדם שנהרג או של אדם אחר.

13. התאונה על תוצאותיה הקטלניות אירעה עקב רשלנות הנאשמים, כדלקמן:

נאשמת 1:

- א. בהיותה הבעלים והמחזיקה של המשאית והגרור הפרה את החובה לבצע את ההובלות של המטענים בבטיחות, במקצועיות ובוהירות הראויה, באופן שימנע לחלוטין את הסיכון ליתר המשתמשים בדרך, אשר עלול להיגרם כתוצאה מהמאפיינים של כלי רכב אלו, במיוחד לאור מידותיהם ומשקלם.
- ב. אפשרה הרכבת צמיגים בגרור, שמידותיהם עלו על הקבוע ברישיון הרכב שלו, ובכך העלתה עומס על צמיגים אלו, דבר שהיה בו כדי לתרום לכשל במנגנון חיבור הגלגלים, ולהביא לסיכון ליתר המשתמשים בדרך, אשר עלול היה להיגרם עקב כך.
- ג. לא ביצעה כל מעקב מסודר אחר הרכבת הצמיגים ולא קיימה תיעוד ורישום מסודר של ההרכבה, וזאת אף כי הצמיגים היו רכיב מהותי לבטיחות תנועת הגרור.

א. בהיותו המנהל של הנאשמת 1 ומי שבשליטתו היו המשאית והגרור היה עליו חובה לבצע את ההובלות של המטענים בבטיחות, במקצועיות ובזהירות הראויה, באופן שימנע לחלוטין את הסיכון ליתר המשתמשים בדרך.

ב. נאשם 2 אפשר הרכבת צמיגים לא תקינים במידותיהם אשר חוברו לגרור וזאת אף מבלי שיש תיעוד לכך או רישום מסודר לאותה הרכבה. אותה הרכבה כאמור בסעיף 8 לכתב האישום אף הייתה לא תקינה.

ג. נאשם 2 אפשר הובלת מטענים במשקל העולה מעל המותר באמצעות המשאית והגרור.

ד. נאשם 2 לא וידא כי עובדיי אכן מקיימים את ההוראות בדבר הרכבת צמיגים והובלת מטען חורג.

משמעות הפיקוח

לשון התקנה ותכלית החקיקה, מחייבים מתן פרשנות מרחיבה למלה "לפקח".
המחוקק ביקש למנות אדם אחראי בכל מפעל שחלות עליו הוראות התקנות, שחייב
בהעסקת קצין בטיחות, שתפקידו, בין השאר, לפקח על תקינות כלי הרכב במפעל,
בכל עת, ועל כך שנוהגים במפעל, יקיימו הוראות מסוימות כפי שפורטו בתקנות. קצין
הבטיחות אחראי על כך שייעשו בדיקות ובחינות תקופתיות, אף יומיומיות, כדי
להבטיח את תקינות הרכב בכל עת הפעלתו.

התקנות אינן מסתפקות במסירת דיווח בלבד – אם לבעל המפעל ואם לרשות
המוסמכת או לשניהם.

הסמכתו של אדם כקצין בטיחות במפעל טומנת בחובה גם אחריות לקיומן של
הוראות התקנות, ואין חשיבות לכך שמשרתו של קצין הבטיחות היא משרה חלקית
או מלאה.

החובה העיקרית – חובת הפיקוח

תפקידו של קצין הבטיחות, עם כל הקושי שבביצועו, הוא בחר וחד-משמעי, על פי הדין, ומשמעו פיקוח צמוד, שוטף ורצוף על תקינות רכב, על הנהגים ועל ענייני הבטיחות במפעל. בין השאר, עליו לדווח על הליקויים לבעל המפעל. זהו תפקידו, ולשם כך הוא נשכר וקיבל הסמכה.

קצין הבטיחות, אינו יכול להסתתר מאחורי אחריותם של אחראים אחרים, שהדין הטיל גם עליהם אחריות. אחריותו של קצין הבטיחות עומדת בענייננו, בראש מדרג האחריות של שלושת האחראים: הנהג, בעל המפעל וקצין הבטיחות.

תיק פ.ל. 05/--- (בית-המשפט לתעבורה ירושלים)

5. תפקידו של קצין הבטיחות

א. אין חולק כי לא מתפקידו של קצין הבטיחות לתקן את הליקויים ברכב. תפקידו הוגדו בכלליות [בתקנה 585 לתקנות התעבורה](#), התשכ"א – 1961 (להלן: "תקנות התעבורה"). לעניין המקרה שלפנינו, לפי [תקנה 585\(2\) לתקנות התעבורה](#), בתוקף תפקידו היה עליו:

"לפקח על כך שהרכב של המפעל או המופעל על ידו יהיה בכל עת במצב תקין ושיתמלאו בו הוראות דיני התעבורה."

ב. כאמור בהחלטתי בטענות המקדמיות מיום 4.9.06, מידת אחריותו של קצין הבטיחות אינה לגבי תוצאות הפיקוח שהטיל על המפעל, שלעיתים המפעל אינו נוהג לפי הוראותיו, אלא על עצם הטלת הפיקוח כנדרש. קצין הבטיחות יוצא ידי חובתו לאחר שהתריע ופעל באמצעים המתאימים להטלת פיקוחו.

ג. השאלה היא האם בצע הנאשם ביקורת ופקח כנדרש על ביצוע בדיקת החורף ברכב כנדרש. יש לציין כי הנאשם אינו חב לגבי כל ליקוי רכב המצוי תחת פיקוחו, אלא נדרש לנהל מעקב ומנגנון פיקוח. אם בעל הרכב או נהג הרכב השתמטו למרות אותן פעולות שנקט קצין הבטיחות האשמה היא בהם ולא בקצין הבטיחות.

תיק ----/99 בית-המשפט לתעבורה ירושלים

ניתן היה לראות בעין, אפילו לא מקצועית, ומבלי להרים את האוטובוס, כי כוסית נוזל הבלמים ריקה, וכי היא מחוברת באופן חובבני בחוט ברזל. בנוסף, בדיקת עין דרך חלון בדיקה הקיים באוטובוס הייתה יכולה להצביע על מצב רפידות הבלמים, שהיו שחוקים לחלוטין. נורית האזהרה הנמצאת בלוח השעונים של הרכב לא פעלה. היה חסר מכסה בית מצמד, והיתה נזילת סולר ממיכל הדלק, בנוסף לליקויים נוספים שלא אפרטם.

התעלמות מהליקויים שנראו בעין היא עצימת עיניים. אי התייחסות לליקויים, בטענה שאין זה מתפקידו של קצין בטיחות, מרוקנת מכל וכל את תפקידו.

מטרתו העיקרית של המחוקק הינה להגביר את הבטיחות בתעבורה לגבי רכבים העוסקים בהסעה. לשם כך, נוצר תפקידו של קצין הבטיחות והוטלה עליו אחריות. יפים הם דבריו של השופט ד"ר טננבאום ב-ת"ת (ירושלים) 1543/00 - מדינת ישראל נ' א. ברזני הסעות, תק-של 2001(2), 194, ע"מ 201.

"...לא לחינם ביקש זאת המחוקק. חברת הסעות מסודרת מאפשרת פיקוח וליווי הרשויות על פעולותיה וניתן מספר דוגמאות. חברת הסעות מחזיקה קצין בטיחות מקצועי האמור לבדוק את בטיחות הרכבים אחת לחודש (תקינות בלמים, תקינות צמיגים, וכו'). חברת הסעות מסודרת נותנת לציבור כתובת אחראית להתנהגות נהגים..."

קצין הבטיחות הינו איש מקצוע ובאשר לרמת מקצועיותו ניתן ללמוד מתנאי ההסמכה לקצין בטיחות המפורטים בתקנות 582 ו583 לתקנות התעבורה התשכ"א-1961. עליו לעבור קורסים ואמורה להיות לו ידיעה באשר לשליטה המכנית ברכבים שבתחום אחריותו. קצין הבטיחות איננו פקיד המטפל באישורים הניתנים על-ידי המוסד. תפקידו עצמאי ובדיקותיו אינן קשורות לאישורי המוסד.

תיק ---/18 (בית-המשפט העליון)

ההפרות שביצע המבקש ושהביאו להתליית כתב הסמכתו הן, על פניהן, על הרף החמור – וזאת הן לנוכח טיבן, והן לנוכח השיטתיות שבה חלקן בוצעו. כפי שפורט לעיל, המבקש הפר את חובתו לבחון את הרמה המקצועית של נהגים טרם קבלתם לעבודה; להדריכם לפני שהם "עולים על ההגה"; ולהנהיג הליך קליטה תקין לכל נהג. לזאת מצטרפת העובדה שהמבקש נהג לפקח על רכבים שהוא אינו מורשה ביחס אליהם – וכך גם המשאית המעורבת בתאונה שגבתה חיי אדם. ואם אמנם כך וכפי שקבע בית המשפט לעניינים מינהליים, התנהלות זו של המבקש חוטאת למהות תפקידו, יש בה משום פגיעה בבטיחות בדרכים ותוצאתה עלולה להיות קטלנית.

אין להקל ראש בפגיעה הגלומה מבחינתו של המבקש בהתליית כתב ההסמכה שלו, ובמיוחד בחופש העיסוק וביכולת ההשתכרות שלו. הדברים מקבלים משנה תוקף בהינתן גילו המתקדם של המבקש, והעובדה כי הוא קצין הבטיחות היחיד במשרדו. ואולם אל מול הפגיעה הקשה במבקש, ניצב כאמור האינטרס הציבורי – ובנסיבות המקרה דנן הגעתי למסקנה כי הוא הגובר.

תודה על ההקשבה